

Sâmirî'nin Buzağısı Kitap İncelmesi

Samiri's Calf Book Review

Mehmet Yılmaz

*Mardin Artuklu Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi
Mardin Artuklu University, Graduate Student
yilmaz2538@hotmail.com*

Article Information/Makale Bilgisi

Makale Türü / Article Types: Kitap Tanıtımı/Book Review

Received/Geliş Tarihi: 28 Ekim 2023 / 28 October 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 7 Aralık 2023 / 7 December 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 Aralık 2023 / 29 December 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: Aralık / December

Cite as/Atıf: Yılmaz, M. (2023). Sâmirî'nin Buzağısı Kitap İncelemesi [*Sâmirî'nin Buzağısı* kitabının eleştirisi, Y. Meral]. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 254-256. DOI:10.28981/hikmet.1338736

Yılmaz, M. (2023). Samiri's Calf Book Review [Review of Samiri's Calf book, Y. Meral]. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (2), 254-256. DOI:10.28981/hikmet.1338736

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Mardin Artuklu Üniversitesi / Mardin Artuklu Üniversitesi

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Mehmet Yılmaz).

Copyright&License/Telif Hakkı&Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Sâmirî'nin Buzağısı Kitap İncelemesi

Mehmet YILMAZ

Sâmirî'nin Buzağısı

Yasin Meral

Ankara, Ankara Okulu Yayınları, Eylül 2021, 159 s, ISBN: 978-605-9281-79-9

Yahudi ve Müslümanlar Tevrat ve Kur'an'da anlatılan olaylar bağlamında birçok tartışmaya girmişlerdir. Bu kitapta, iki kadim dinin birbiriyle tartıştığı konulardan biri olan Samirî'nin Buzağısı meselesi ele alınmıştır. Bilindiği üzere İsrailoğulları Hz. Yusuf döneminde Mısır'a gitmiş ve Hz. Yusuf'un siyasi konumu sayesinde orada bir süre refah içerisinde yaşamışlardır. Fakat yönetimin değişmesiyle birlikte Mısır'da İsrailoğulları çok sıkıntılı zamanlar geçirmeye başlamışlardır. İşte burada devreye Hz. Musa ve kardeşi Hz. Harun girip onları Firavun'un zulmünden kurtarmıştır. İsrailoğulları Mısır'dan çıkıp Sina Çölü'ne geldiklerinde Hz. Musa Tur Dağı'na vahiy almaya gitmiş ve işte o zaman Samirî'nin Buzağısı'na tapınma olayı söz konusu olmuştur. Yazarın, kitabın amacı olarak belirlediği kısım da işte burasıdır. Zira Tevrat'a göre buzağıyı Harun, Kur'an'a göre ise Samirî yapmıştır. Ayrıca buzağının hangi malzemelerden yapıldığı, canlı olup olmadığı, ona tapanlara nasıl bir ceza verildiği hususları da hem Tevrat hem de Kur'an eksenli; Antik Mısır kaynakları da göz önünde bulundurularak tartışılmıştır. Yazar, gereksiz polemiklere hiç girmeden, çok yönlü bir bakış açısıyla konuyu ele almıştır.

Hâlen Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda çalışmalarını yürüten Yasin Meral, daha çok Müslüman - Yahudi ilişkileri konusunda eserler vermiştir. Bu bağlamda bir süre Kudüs İbrani Üniversitesi'nde de bulunan yazar, Yahudi Geleneğinde Kur'an, Reddiye Geleneği, İbni Meymun'un Eserlerinde İslam ve Müslümanlar gibi çalışmalar yapmıştır. Yazarın bu kitabı da uzman olduğu alan bağlamında kaleme aldığı bir başka eseridir.

Yahudilik ve İslamiyet, temelinde tevhit, sadece tek Allah'a kulluk ve ahlâk ilkelerini barındıran aynı dinî geleneğin iki farklı versiyonudur. Bu farklılığın temelinde tarihsel süreç ve müdahaleler ile Yahudilik dininin tevhidî gelenekten uzaklaşması yatmaktadır. İslam açısından bakıldığında Yahudilik, Allah tarafından gönderilen bir din, Yahudiler ise başta Tevrat olmak üzere, ilahî kitapların ve İbrahim, Musa, Davut ve Süleyman gibi peygamberlerin tebliğine muhatap olmuş bir topluluktur. İslam hem onlara gönderilen kutsal kitapları hem de peygamberleri tasdik etmekle birlikte Yahudilerin çeşitli şekillerde bu tevhidî geleneği tahrife uğrattığını öne sürmektedir. Buna rağmen Kur'an, Yahudileri, dini inkâr eden kâfir ve müşrik gibi gruplardan ayrı tutarak Ehl-i Kitap nitelemesiyle muhatap almaktadır.

Yahudilere gelince, onlara göre Hz. Muhammed peygamberlik iddiasında bulunan bir yalancıdır; Kur'an ise Tevrat taklit edilerek oluşturulan sahte bir kutsal metindir. Kur'an'da anlatılan kıssalar ile Tevrat'taki olayların benzerliği Yahudileri bu tutuma itmiştir. Oysa Kur'an, tarihî olayları aktarırken çekincesiz bir şekilde Tevrat'a atıf yapmakta ve kendisinin bu geleneğin tasdik edicisi olduğunu belirtmektedir.

Kitabın başında, eserle ilgili metodoloji ve prensiplere değinen yazar, özellikle kaynak kullanımı konusunda önemli görüşler ortaya koymuştur. Ona göre Samirî'nin Buzağısı meselesi söz konusu olduğunda hem İsrailoğulları kaynakları (İsrailiyyat) hem de Antik Mısır kaynakları göz önünde bulundurulmalıdır. Yazar burada her iki kaynağın da ilmî delil olarak değerine işaret etmekte ve ön yargılı yaklaşımlardan kurtulmak gerektiğini dile getirmektedir. Hatta Antik Mısır'ın tefsir kaynağı olarak kullanılmasının gerekliliğine de değinmektedir.

Kitabın giriş bölümü buzağı olayının tarihsel arka planı sayılabilecek olan Hz. Yusuf ve Hz. Musa konularına ayrılmıştır. Burada Tevrat ve Kur'an'ın farklılık ya da benzerliklerine değinmeden ilgili kıssalar ele alınmıştır. Zira olayın gelişimini anlamamıza yardımcı olacak bu iki kıssa kitabın tartıştığı konunun dışında kalmaktadır.

İlk bölüm buzağı heykelinin yapımına ayrılmış olup burada, neden buzağının tercih edildiği, heykelin yapıma yöntemi, buzağının canlı oluşu ve böğürmesi ile ham maddesi ve parçalanışı ele alınmıştır. Heykelin neden buzağı olarak seçildiği meselesini yazar, Antik Mısır inançlarına bağlamakta ve bunu ilgili kaynaklara atıf yaparak delillendirmektedir. Zira Kadim Mısır'ın inanç sisteminde boğa kültü önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin Apis boğası Eski Mısır'da kutsal kabul edilmektedir. Ayrıca Mnevis, Buchis ve Hathor gibi başka boğa kültleri de aynı inanç sistemi içinde yer almaktadır. Burada yazarın üzerinde durduğu önemli bir nokta Samirî'nin eskiden beri buzağıya tapıtığını ifade eden Kur'an ayetidir. Nitekim "zalte aleyhi âkifâ" ifadesi tapınmanın sürekliliğini ortaya koymaktadır. Burada yazarın dikkat çektiği bir nokta da şudur: Kur'an, kıssaları anlatırken kavram ve bağlam hassasiyetine büyük önem vermektedir. Bu anlamda Kur'an konuyu anlatırken ilgili dönemin kavramını kullanmakta oldukça hassas davranmaktadır. Kısaca bir örnek vermek gerekirse Hz. Yusuf dönemi Mısır yöneticileri "melik" olarak ifade edilirken Hz. Musa döneminde yönetici olarak "firavun" kavramı kullanılmaktadır. Tarihî veriler göstermektedir ki Mısır'da iki dönemdeki yönetim farklıdır. Yazar da konuyu ele alırken bu bağlamda değerlendirmelerde bulunmuştur.

Buzağı heykelinin yapımı bölümünde tartışılan "neden buzağı" sorusunun İsrailoğulları ile ilgili kısmı oldukça dikkat çekicidir. Zira yazar burada hem Yahudilerin Mısır inanç kültüründen etkilenerek buzağıya önem vermeleri hem de bizzat Yahudi dini metinlerinde yer alan boğa/buzağı kutsiyeti üzerinde durmaktadır (ss. 49-61). Burada akla Kur'an'da yer alan Bakara olayı gelmektedir (Bkz. Kur'an 2/67-72). İlgili kıssaya göre Allah İsrailoğullarından bir inek kesmelerini istemekte, onlar ise çeşitli sorularla sürekli bunu ertelemektedirler. Bu imtihanla sanki Allah Yahudilerin ruhlarına sinmiş olan inek/boğa/buzağı kutsiyetini kırmak istemektedir. Yazarın Yahudi kutsal metinleri ve onların tefsirlerine dayanarak açıkladığı İsrailoğullarındaki buzağının kutsiyeti meselesi böylece Kur'an'la da desteklenmiş olmaktadır.

Buzağı heykelinin hangi malzemeden yapıldığı konusu kitabın tartışmalara yol açabilecek bir bölümdür. Burada önemli olan kısım, İsrailoğullarının Mısırlılardan çaldıkları (Bkz: Çıkış 3/22) süs eşyalarıyla heykeli yapmaları değil, Kur'an'da geçen (Bkz: Kur'an 20/96) "elçinin izi" meselesidir. İlgili ayete göre Hz. Musa'nın heykeli neden yaptığı sorusuna Samirî şöyle cevap vermektedir: "Ben onların görmediklerini gördüm, bu yüzden elçinin izinden bir avuç avuçladım ve onu attım. Nefsîm beni böyle yapmaya itti." Çağdaş yorumculara göre ayette yer alan "elçinin izi" ifadesinden kasıt Hz. Musa'nın öğretileridir. Buna göre Samirî Hz. Musa'nın öğretilerini biraz benimsemiş fakat kendince somut şeylere tapınmayı daha mantıklı bulup heykeli yapmıştır. Çoğu tefsir kaynağında ise Yahudi dini literatüründen etkilenerek, elçiden kastın Cebrail olduğu, onun Hz. Musa'yı vahiy almaya götürürken bindiği atın izinden Samirî'nin aldığı ve heykeli yaparken attığı anlatılmaktadır. Yazar ise her iki yorumu da bir kenara bırakıp elçiden kastın Hz. Yusuf olduğunu iddia etmektedir. Hz. Yusuf ölmeden önce, Kenan topraklarına geri dönerlerse kemiklerinin oraya taşınmasını vasiyet etmiş, bu vasiyet yerine getirilirken Samirî, Hz. Yusuf'un naaşından/terekesinden bir parçayı almış ve onu heykeli yaparken atmıştır. Bu durumda "elçinin izi" Hz. Yusuf'tan bir hatıradır. Yazara göre Hz. Yusuf'un hatırası buzağının canlı olmasında da etkili olmuştur. Zira onun gömleği babasının gözlerinin tekrar görmesini de sağlamıştır. Yazar burada hem Kur'an, hem Tevrat hem de Kadim Mısır mitolojisindeki sihirle ilgili kayıtları kullanarak iddiasını ispatlamaya çalışmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde buzağıya tapanların cezalarına değinilmiştir. Yazar bu bölümde buzağı yapımında Mısırlıların ve Hz. Harun'un rolüne de temas etmiştir. Ona göre buzağıya

tapınmanın temelinde İsrailoğullarının Mısır inançlarından etkilenmeleri ve onlarla birlikte Sina Çölü'ne gelen Mısırlıların bizzat etkileri vardır. Bilindiği üzere Tevrat'a göre buzağı heykelini yapan Hz. Harun'dur. Kur'an ise bu kişinin Samirî olduğunu ifade etmektedir. Yazar, İsrailoğulları tarihindeki Samirîlerin ilgili olaydan yüzyıllarca sonra ortaya çıkmasından mütevellit Kur'an'ın anakronizm yaptığı Yahudi iddiasına Samirî kelimesinin terminolojik açıklamasıyla cevap vermektedir. O, Samirî sözcüğünün etimolojisine yönelik birçok rivayeti aktardıktan sonra bu kelimenin Hz. Yusuf soyundan gelen anlamında Yusufî olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu temellendirmiştir.

Sonuç olarak Samirî'nin Buzağısı isimli bu eser, İsrailoğullarının Mısır'dan çıktıktan sonra, Hz. Musa'nın vahiy almaya gittiği sırada buzağıya tapmaları hadisesini birkaç farklı yönden ve yeni bir usulle ele almaktadır. Buna göre buzağıyı yapanın Hz. Harun değil, Samirî olması Kadim Mısır inançları ve Samirî kelimesinin Yusufî (Hz. Yusuf kabilesine mensup) kavramıyla ilgisi dolayısıyla daha muhtemeldir. Ayrıca hem Antik Mısır hem de Yahudi kutsal metinlerindeki buzağının kutsiyeti algısı yapılan heykelin neden buzağı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum Kur'an'daki "Bakara Olayı" ile de açıklığa kavuşmaktadır. Yine kutsal metinlerde ifadesini bulan buzağının ses çıkarması da onun canlılığına bir delildir. Bu durumun olabirliğini yazar, hem "elçinin izi" meselesiyle hem de Antik Mısır sihir anlayışıyla açıklamaya çalışmaktadır. Kitapta, buzağı heykeline tapınma ile Mekkeli müşriklerin putlara tapmaları, sonuçta heykelin parçalanması ile Kâbe'deki putların parçalanacağı, Samirî karakterinin Mekkeli putperest karakterlerle ilişkili olması gibi benzetmeler yapılması da kıssanın farklı anlaşılmasına sebebiyet veren örnekler olarak zikredilebilir. Yazarın İsrailiyyat ve Kadim Mısır mitolojisinin bilgisel değerine dikkat çekmesi de takdire şayan bir durumdur. Zira bu, Kur'an kıssalarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacak yeni bir tefsir usulü önermektedir.